

Kaija Saariaho

Suomen menestynein nykysäveltäjä on aina ollut ankara itselleen. 10-vuotiaana hän masentui, kun tajusi, että Mozart oli hänen ikäisenään säveltänyt jo vaikka mitä.

Kaikki ovat **Kaija Saariahon** kimpussa. Häntä on lennätetty joka päivä eri kaupunkeihin. Lontooseen, Berliiniin, Pariisiin. Ja nyt taas takaisin Helsinkiin. Säveltäjän uusinta orkesteriteosta *Orionia* on kuultu ensimmäistä kertaa Euroopassa. Uusi levytyskin on juuri ilmestynyt.

Helsinkiin hänet on tuonut *Kaukainen rakkaus* -ooppera. Saariaho istuu rasittuneena edessäni, hänellä on tunti aikaa. Olemme Saariahon isän talossa Helsingin Kulosaarella. Tähän taloon Kaija muutti perheensä kanssa 12-vuotiaana pienestä arava-asunnosta Käpylästä.

»Tuossa seinän vieressä oli piano», Saariaho osoittaa modernistisen talon avaran olohuoneen nurkkaa. Nyt olohuoneen alatasanteella on valkoinen flyygeeli. Saariaho aloitti muusikon uransa viululla, jatkoi pianoon, soitteli myös kitaraa, myöhemmin urkujakin. Hyvää instrumentalistia hänestä ei koskaan tullut.

Hyvä säveltäjä tuli.

Herkkä äänille

Kaija yrittää nukkua. Äiti on juuri laittanut hänet sänkyyn. Pieni Kaija kuulee päässään musiikkia ja pyytää, että äiti laittaisi musiikin pois.

Lapsen mielikuvitus kehittää musiikin. Hän kuvittelee, että ääni tulee tyynystä.

»Muistan niistä hetkistä unenomaisia fragmentteja, pyörimisen tunnetta, soittorasiamaisuutta», hän kuvaa.

Saariaho puhuu rauhallisella, hiljaisella äänellä. Hän säpsähtää helposti. Hän on aina ollut herkkä äänille – ja musiikille.

Saariaho muistelee istuneensa lapsena juuri tällä punaisella sohvalla, jolla minä nyt. Hän istui äidin ja isän välissä. Jokin asia oli saanut vanhemmat innostumaan, ja he alkoivat yhteen ääneen kehua tytärtään.

Kummaltakin puolelta tulevat äänet olivat yliherkälle lapselle liian kovia. Hän alkoi itkeä.

»Mahtoivat pitää minua outona», Saariaho miettii.

Jo lapsena Saariaholla oli ylikehittyneitä itsekritiikkiä. Kymmenvuotiaana hän luki **Mozartin** elämäkerran ja masentui, kun ymmärsi, että tämä oli jo hänen ikänsään säveltänyt vaikka mitä. Saariahokin oli yrittänyt sävellellä mutta piti tekeleitänsä surkeina.

Äiti istui usein tässä sohvilla kuuntelemassa, Kaijan soittoa, luki samalla *Ilta-Sanomia* ja ihmetteli välillä, miksei lapsi soittanut pianoläksyjään.

Pyhä musiikki

Saariaho ojentaa valokuvan, jossa ylioppilas istuu pianon ääressä. Edessä on **Chopinin** *Nocturne*. Kaija oli menossa pian naimisiin. Hänestä oli tulossa Saariaho.

Nuorella naisella oli kriisi.

Hän epäili, ettei hänestä ole säveltäjäksi. Hän oli ujo ja pelkäsi julkisia esiintymisiä niin paljon, että mietti jo kanttorin uraa. Urkuparvella saisi soittaa yksinään, omassa rauhassa, hän suunnitteli mielessään.

»Itsetunto oli niin huono, ja musiikki tuntui niin pyhäältä. Tunsin olevani arvoton säveltämisen pyhään tehtävään. Dramaattisia nuoren ihmisen tunteja», hän toteaa.

Avoliitto kariutui vuodessa.

Rankan kriisin jälkeen Saariaho teki päätöksensä. Hän halusi säveltäjäksi. Sibelius-Akatemiassa hän oli kummajainen, »säveltävä tyttö», jota erityisesti vanhemmat miesopettajat oudoksivat. Viiteryhmän hän löysi uutta musiikkia tekävän Korvat auki -yhdistyksen muista nuorista säveltäjistä: **Esa-Pekka Salosta**, **Magnus Lindbergista**, **Eero Hämeenniimestä**.

Saariaho tunsu itsensä kuitenkin muukalaiseksi. Hän teki modernia musiikkia ja oli vielä nainen.

Sukupulesta on joidenkin mielestä ollut Saariaholle myös hyötyä. Jollei Saariaho olisi nuori, kaunis nainen, kukaan ei kuuntelisi hänen musiikkiaan, ilkeim-

Saariahon musiikki on läpikuultavaa, haurasta ja eteeristä. Sellainen on säveltäjä itsekkin.

mät totesivat, kun hän aloitteli uraansa 1980-luvun alussa.

Kirkua saat...

Suomen musiikkipiirit ahdistivat nuorta säveltäjää. *Kirkua saat, mutta lennä!* hän siteerasi **Elmer Diktoniusta** vuonna 1981 artikkelissaan, joka käsittelee 1970-luvun suomalaista taide-elämää.

Piirit ovat täällä pienet ja ahtaat, katseet luodaan vain sisäänpäin, julkista sanaa hallitsee muutama kulttuuridespootti. Täällä älykkyys on teknokratiaa, modernismi vanhanaikaista, ja tietenkin päinvastoin. Useat tärkeät, rakkaat ajatukset vesitetään kuin tahallaan.

Korvat auki -ryhmää kiinnosti myös kirjallisuus, teatteri ja kuvataiteet. Jo lapsena alkanut kuvataideharrastus kuului myös Saariahon musiikissa, sen visuaalisuudessa ja hänen tavassaan luoda musiikillisia tekstuureja.

Muiden taiteiden suhteen ymmärsin tekniikan merkityksen

lopputuloksen saavuttamiseksi jo varhain, tutkin värejä, pintoja, harjoittelin, hän kirjoitti artikkelissaan.

Täälläkin, isän, teollisuusneuvos **Launo Laakkosen** talossa, näkyy perheen kiinnostus kuvataiteisiin. Lapsena, yksin ollessaan, Saariaho soitti, piirsi tai maalasi. Myöhemmin hän opiskeli graafista suunnittelua Taideteollisessa korkeakoulussa. Hän tutustui taidemaalari **Olli Lyytikäiseen**. Pari alkoi seurustella.

1980-luvun alussa Saariaho jätti Suomen. Hän päätyi Saksan kautta Pariisiin ja alkoi opiskella tietokone-musiikkia kuuluisassa Ircamin nykymusiikin tutkimuskeskuksessa. Siellä hän tapasi nykyisen miehensä, säveltäjä **Jean-Baptiste Barrière**n. Saariaho jäi Pariisiin. Perhe kasvoi.

Juhlittu nykysäveltäjä

Saariaho sanoo etsivänsä musiikillaan tietä omaan itseensä.

Omaa sisintään. Taiteilijaa itsessään. Hän jatkaa musiikin jatkumoa antamalla siihen jotakin omasta persoonastaan, ja on onnistunut siinä.

Koska hän elää tätä aikaa, myös musiikin on oltava tästä päivästä. Teokset eivät ole helpoja, mutta niiden sointiväri on aivan omansa: läpikuultava, hauras ja eteerinen.

Niin kuin Saariaho itsekkin.

»Toisaalta hänen musiikissaan on vahvoja, raskaita ja hälymisiä elementtejä. Tyypillistä sille on juuri näiden kahden vastakkaisen elementin välinen kontrasti ja niiden väliset siirtymät», sanoo Saariaho-tutkija **Liisamaija Hautsalo**. Hän valmistelee väitöskirjaa oopperasta *Kaukainen rakkaus*.

1990-luvulla Saariahon tuotanto alkoi kulkea kohti oopperaa. Vuonna 1991 hän kirjoitti baletin *Maa*. Vuosikymmenen puolivälissä hän alkoi säveltää yhä suurempia lauluteoksia, kuten teokset

Château de l'âme (1995), *Lonh* (1996) ja *Oltra Mar* (1998–99).

»Ulkomusiikilliset asiat, kuten tila ja valo, ovat aina kiinnostaneet minua. Vuoden 1991 jälkeen ajatus oopperasta alkoi pikku hiljaa pyöriä päässäni», Saariaho kertoo.

Nyt Saariaho on palannut kotimaahansa juhlistuna nykysäveltäjänä. Salzburgin musiikkijuhlien tilaama ja vuonna 2000 kantaesittämä *Kaukainen rakkaus* on hänen tähänastinen pääteoksensa. Se on myös suomalaisen oopperahistorian merkittävän ulkomainen tilaustyö – ja parhaiten menestynyt.

Pariisi, Santa Fé, Darmstadt, Bern. Kritiikit ovat olleet ylistäviä. Paras nykypoopera vuosiin, kirjoitti *New York Times*.

Saariahon teoksia on moitittu joskus epämelodisiksi tai liian staattisiksi. Hautsalon mielestä *Kaukaisen rakkauden* musiikki

on ilmaisultaan melodisempaa kuin säveltäjän aiempi tuotanto. Yleisöystävällisellä, kommunikavalla musiikilla – kauniin ja lohdullisen tarinan lisäksi – hän selittää myös sen kansainvälistä menestystä.

Trubaduuri ja neito

»Tarina kosketti minua», säveltäjä sanoo hiljaa.

»Siinä ei ollut juonielementejä, jotka ovat minulle vieraita, kuten oopperalle tyypillistä vehkeilyä ja kujeilua. En olisi tiennyt, minkälaista musiikkia niihin pitäisi pystyä kehittämään», hän toteaa ja naurahtaa.

Monet kollegat olivat sitä mieltä, ettei tarinasta saa oopperaa, koska siinä ei tapahdu mitään. Saariaho piti itsepintaisesta kiinni tarinasta. Myöhemmin hän ymmärsi miksi. Se oli hänen tarinansa.

Ooppera kertoo 1100-luvulla eläneestä trubaduuri **Jaufré**

Rudelista, joka rakastuu meren takana asuvaan kreivittäreen, Clémenceen. Teos kertoo rakkaudesta ja sen menetyksestä, mutta myös ihmisten kohtaamisen vaikeudesta.

Saariaho tunnisti itsensä trubaduuriin taiteilijana ja neidossa naisena, joka on jättänyt maansa ja jolla on naisen tuntemukset siitä, miten häneen suhtaudutaan.

»Sävelsin loppukohtausta Ranskan maatalossa. Silloin minulla tuli vahva tunne, että haluan saattaa nämä kaksi henkilöä minussa itsessäni yhteen.»

Puhutteliko tarinassa myös varhain menetetty nuoruudenrakkaus? Alkoholisoitunut Olli Lyytikäinen kuoli vain 38-vuotiaana.

Saariaho hiljenee.

»Olin jo jättänyt Suomen, kun Olli kuoli, mutta ei se tietenkään ollut merkityksetöntä, päinvastoin», hän toteaa.

»Se on ollut yksi kuolema, jo-

dou-keskusta ja Ircamia, jossa aviomies on vuosia työskennellyt pedagogisen osaston johtajana.

Työhuoneessaan Saariaho kirjoittaa seuraavaa oopperaansa, usein iltaseitsemään. *Adriana Mater* -nimisestä teoksestaan hän on ollut vaitonainen.

Libretto on libanonilais-ranskalaisen **Amin Maaloufin**, *Kaukaisen rakkauden* kirjoittajan. Aihe on väkivalta. Teos kertoo äidiksi tulemisesta sodan keskellä.

»Mukana on myös sitä kamalaa, mitä maailmassa on tapahtunut sinä aikana, kun olen kirjoittanut sitä», Saariaho kertoi Helsingissä.

»Siksi sen kirjoittaminen on tuntunut ristiriitaisen hyvältä.»

Uuden oopperan ensi-ilta on Pariisin Bastillen oopperassa keuhällä 2006. Oopperapiirit odottavat jatkoa jännittyneinä.

Kaukainen rakkaus -oopperaa Saariaho kirjoitti puolitoista vuot-

ta yötä päivää. Nyt aikaa on enemmän myös perheelle, miehelle ja lapsille **Alexille** ja **Aliisalle**. He kävelevät puistoissa, käyvät museoissa ja konserteissa sekä viettävät aikaa maaseututalossa.

Muuten menestyssäveltäjä sanoo elävänsä sosiaalisesti köyhää elämää.

»En liehu samppanjajuhlissa», hän tiivistää.

Pariisissa Saariaho viihtyy edelleen. Suomeen mahtuu vain yksi asia kerrallaan, tällä viikolla se on *Kaukainen rakkaus*, ensi viikolla joku muu, Saariaho tietää. Muukalaiseksi hänen ei kuitenkaan tarvitse itseään enää tuntea. □

Ooppera väkivallasta

Kaukaisen rakkauden odotettu Suomen ensi-ilta Kansallisoopperassa on seuraavana iltana.

»Häkellyttävän kaunista nykypoopperaa», kritiikit ylistävät.

Seuraavalla viikolla Saariaho nousee Pariisissa tyytyväisenä portaat ylös työhuoneeseensa. Kaipaamaansa hiljaisuuteen. Työtila sijaitsee kodin yhteydessä keskellä Pariisia, lähellä Pompi-

niä kaikkia tunteita, miten me kuolemaan suhtaudumme, miten me sen hyväksymme.»

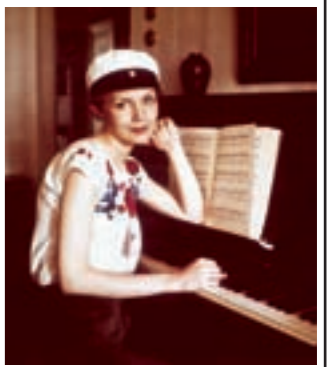
Säveltäjä sanoo, että hänelle itselleen on tärkeintä se, mitä Clémencelle tapahtuu *Jaufrén* kuoleman jälkeen. Tämä ymmärtää, ettei rakkaus ole kuollut. Hän on elänyt sen.

Puhelin soi. Lause jää kesken, kun Saariaho jo saattelee vieraan kiireesti ovelle. Toinen haastattelu odottaa puhelimesta.

Kaukainen rakkaus Suomen kansallisoopperassa 30.10. saakka. Ohjaukseen Peter Sellars, musiikinjohtaja Esa-Pekka Salonen ja Susanna Mälkki. Lisätietoja www.opera.fi

Arvio Saariahon uudesta levystä Kohtaamisissa, sivulla 61.

20-vuotiaana

” Olen juuri päässyt ylioppilaaksi.

Edessäni ovat Chopinin *Nocturne*nuotit. Olen aloittanut musiikkitieteen opinnot Helsingin yliopistossa, graafisen suunnittelun linjan Taideteollisessa korkeakoulussa ja opiskelen pianonsoittoa, urkuja ja teoria-aineita konservatoriossa.

Kuka

- ▶ Kaija Saariaho
- ▶ Ikä: 51
- ▶ Syntymäpaikka: Helsinki
- ▶ Kotipaikka: Pariisi
- ▶ Ammatti: säveltäjä
- ▶ Koulutus: Sibelius-Akatemian sävellyslinja 1980, sävellystutkinto Freiburgista 1983
- ▶ Perhe: aviomies säveltäjä Jean-Baptiste Barrière, lapset Alex, 15, ja Aliisa, 9.
- ▶ Harrastukset: lukeminen